

Agnieszka Piotrowska-Piątek
Urząd Statystyczny w Kielcach
Politechnika Świętokrzyska w Kielcach
e-mail: apiotrowskapiatek@gmail.com

AKTYWNOŚĆ BADAWCZO-ROZWOJOWA SZKÓŁ WYŻSZYCH W POLSCE. WYBRANE PROBLEMY W ODNIESIENIU DO WSPÓŁPRACY SZKÓŁ WYŻSZYCH Z OTOCZENIEM

Abstract

Research and development activity of higher education institutions in Poland. Some aspects concerning cooperation of higher education institutions with their environment

The article depicts the issue of cooperation of higher education institutions (HEIs) with their environment in Poland. The aim of the article is to present selected aspects of HEIs' scientific and research activities. This aim has been attempted by analyzing Polish and foreign literature, and by conducting desk research concerning HEIs' revenue from research activity from 2006 to 2013. It was found that HEIs are becoming increasingly active in this field, which might be as a herald of positive trends.

Key words: scientific research, third mission, management of higher education institution

Streszczenie

Artykuł dotyczy zagadnienia współpracy szkół wyższych z otoczeniem w Polsce. Celem artykułu jest zaprezentowanie wybranych aspektów aktywności naukowo-badawczej szkół wyższych. Dla jego realizacji przeprowadzono analizę krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu oraz analizy typu *desk research*, dotyczące przychodów szkół wyższych z działalności badawczej w latach 2006–2013. W świetle przeprowadzonej analizy rysuje się obraz zwiększającej się aktywności szkół wyższych, co można odczytać jako zwiastun pozytywnych tendencji w badanym obszarze.

Słowa kluczowe: badania naukowe, trzecia misja, zarządzanie szkołą wyższą

Wprowadzenie. Relacje szkół wyższych¹ z otoczeniem

Niebywały wzrost znaczenia wiedzy w działalności współczesnych organizacji, procesy globalizacji, tendencje demograficzne, a w konsekwencji określone wymogi rynku pracy, są katalizatorami zmian, jakie zachodzą w procesach zarządzania szkołami wyższymi w Polsce. Zmiany te obejmują różne aspekty ich funkcjonowania: od poszukiwania nowych rozwiązań organizacyjnych do prób redefinicji ich tożsamości instytucjonalnej.

Realizowane przez władze uczelni strategie zarządcze są również zdeterminowane założonym stopniem odgrywania ról, jakie właściwe są szkołom wyższymi. Role te są zróżnicowane. Z jednej strony możemy mówić o rolach przynależnych jedynie szkołom wyższymi, które stanowią o istocie takich organizacji – jest to unikatowe połączenie procesu kształcenia, prowadzenia badań naukowych i upowszechniania ich rezultatów oraz działań na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych. Wynika to z zadań, jakie w systemie edukacji wypełniają uczelnie i jakie ustawodawca enumeratywnie zdefiniował w ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższymi* (zwanej tutaj dalej ustawą). Druga grupa ról wynika z faktu, że uczelnie są określonymi, w rozumieniu rzeczowym, organizacjami – są, na przykład, pracodawcami, dysponentami określonych zasobów rzeczowych, emitentami przekazów informacyjnych.

Nie ma uniwersalnych odpowiedzi na pytanie, jaka jest najlepsza organizacja i zarządzanie systemem szkolnictwa wyższego. W latach 60. XX wieku reformy ładu uczelni czerpały inspiracje z ładu publicznego i idei humboldtowskich. Obecnie wzorem jest raczej ład korporacyjny i charakterystyczne dla sektora prywatnego struktury zarządzania. Zmiany w sterowaniu systemami szkolnictwa wyższego idą w kierunku większego urynkowania Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego [Thieme, 2009: 18].

Nowy typ relacji uczelni z otoczeniem zawarty jest w modelu uniwersytetu przedsiębiorczego (uniwersytet trzeciej generacji), który zrywa z wyizolowaniem uczelni od potrzeb otoczenia społecznego, charakterystycznym dla modelu Humboldta. Uniwersytet trzeciej generacji stanowi innowacyjne połączenie kapitału intelektualnego z potrzebami rynkowymi występującymi w społeczeństwie opartym na wiedzy. Misją takiego uniwersytetu oprócz kształcenia i badań naukowych jest promowanie przedsiębiorczości, innowacyjności i rozbudzanie kreatywności [Cabańska, Sielicka, 2013: 69–70]. Wymaga to otwarcia uczelni na otoczenie, dużej autonomii programowej, uelastycznienia struktur organizacyjnych, konkurencyjności w zabieganiu o zewnętrzne zasoby finansowe.

Ramy niniejszego artykułu wyznacza problematyka współpracy szkół wyższych z otoczeniem. Jego celem jest zaprezentowanie wybranych aspektów aktywności naukowo-badawczej szkół wyższych w Polsce. Problem ten,

¹ W artykule autorka używa zamiennie sformułowań „uczelnia” oraz „szkoła wyższa”, określając tymi terminami wszystkie instytucje edukacji wyższej w Polsce.

w kontekście zmian w europejskim systemie szkolnictwa wyższego – potrzeby otwarcia uczelni na otoczenie, włączania się w procesy rozwoju społeczno-gospodarczego społeczeństwa, konieczności pozyskiwania środków zewnętrznych – wydaje się obecnie kluczowy. Dla realizacji sformułowanego celu przeprowadzono analizę krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu oraz analizy typu *desk research*, dotyczące przychodów szkół wyższych w Polsce z aktywności badawczej, oparte na danych pochodzących ze sprawozdawczości Głównego Urzędu Statystycznego. Analizą objęto lata 2006–2013, a więc okres po wprowadzeniu ustawy z 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*, która wyraźnie podkreśliła znaczenie współpracy uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym (m.in. przez sprzedaż wyników prac badawczych i rozwojowych przedsiębiorcom). W analizach *desk research* wykorzystano wskaźniki dynamiki o stałej i zmiennej (t/r) podstawie porównań, a dane zaprezentowano w ujęciu tabelarycznym i graficznym.

Współpraca uczelni z otoczeniem. Koncepcja trzeciej misji uczelni

Znaczenie współpracy uczelni z otoczeniem odzwierciedla coraz częściej podnoszony w literaturze przedmiotu pogląd tzw. trzeciej misji uczelni (obok kształcenia oraz prowadzenia badań naukowych uważanych za tzw. pierwszą i drugą misję). Burton R. Clark, pisząc o modelu uniwersytetu przedsiębiorczego, wskazuje na znaczenie budowania organizacji pomostowych, łączących uczelnie z ich interesariuszami [Clark, 1998:4]. W polskim systemie szkolnictwa wyższego taką rolę mogą odgrywać konwenty [Piotrowska-Piątek, 2014a], rady biznesu, akademickie inkubatory przedsiębiorczości czy centra transferu technologii. Istotę relacji uniwersytetu z otoczeniem gospodarczym i władzami publicznymi opisuje również model potrójnej helisy Henry’ego Etzkowitza [Leydesdorff, Etzkowitz, 1996: 282].

Analiza krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu wskazuje, że poszczególni autorzy terminem **trzecia misja** określają podejmowane przez szkoły wyższe aktywności pochodne kształceniu i badaniom naukowym, skierowane na społeczności lokalne, regionalne lub ogół społeczeństwa. Nie ma natomiast zgodności, co do zakresu i form realizacji tych aktywności. Poszczególni autorzy akcentują nieco inne aspekty tego pojęcia. Dla zobrazowania tego wniosku poniżej zaprezentowano wybrane przykłady zaczerpnięte z literatury przedmiotu, które uporządkowano od definicji zakresowo szerokich (metoda charakterystyczna dla większości badaczy zajmujących się tym problemem) do wąskich, które dotyczą wyłącznie obszaru działalności badawczo-rozwojowej.

Krzysztof Leja terminem „trzecia misja” określa rozwój różnych form kształcenia przez całe życie, adresowanych do dzieci i młodzieży, osób chcących uzupełnić kwalifikacje lub rozwijać zainteresowania, a także tych

wszystkich, którzy zamierzają zmienić zawód lub są do tego zmuszeni niezależnie od wieku i wykształcenia. „Trzecią misją” według tego autora jest także rozwijanie współpracy z gospodarką w zakresie transferu i komercjalizacji technologii oraz odgrywanie przez uczelnię roli kulturotwórczej [Leja, 2013: 159–160].

„Trzecia misja” według Mabela Sancheza-Barriouleno (zwana również przez niego **trzecim strumieniem** lub **społecznym zaangażowaniem**) to powstawanie, wykorzystywanie, zastosowanie, eksploatacja wiedzy i innych zdolności uniwersytetu poza środowiskiem akademickim [Sanchez-Barriouleno, 2014: 16].

Autorzy *Diagnozy stanu szkolnictwa wyższego w Polsce* trzecią misję definiują jako relacje uczelni z sektorem przedsiębiorstw, z sektorem publicznym oraz z sektorem pozarządowym i w jej ramach wyróżniają określone działania:

- komercjalizacja wyników badań naukowych,
- uczestnictwo w inicjatywach regionalnych mających na celu podniesienie konkurencyjności gospodarczej i atrakcyjności regionów,
- współpraca uczelni z pracodawcami w celu dostosowania programów kształcenia do wymagań rynku pracy,
- udział praktyków spoza uczelni w procesie kształcenia oraz badaniach naukowych [Ernst & Young Business Advisory, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2009: 96].

Autorzy raportu *Produktywność naukowa szkół publicznych w Polsce* „trzecią misję” określają z kolei jako współpracę uczelni z biznesem i środowiskiem zewnętrznym [Wolszczak-Derlacz, Parteka, Kuczyński, 2010:16]. W szerokim kontekście definiują ją jako zbiór działań przyczyniających się do innowacji oraz społecznego i ekonomicznego rozwoju kraju lub regionu, w wąskim zaś – jako współpracę uczelni z otoczeniem zewnętrznym, a w szczególności z przemysłem i władzami [Wolszczak-Derlacz, Parteka, Kuczyński, 2010: 76].

Podobnie w opinii Barbary Kożuch i Renaty Przygodzkiej „trzecia misja” jest jednym z nowych oczekiwań, jakie formułuje się pod adresem szkół wyższych, i wyraża się w szeroko pojętej współpracy z interesariuszami zewnętrznymi uczelni [Kożuch, Przygodzka, 2011: 61].

Holistyczną konceptualizację aktywności szkół wyższych z zakresu „trzeciej misji” proponują Jordi Molas-Gallart, Ammon Salter, Pari Patel, Alister Scott, Xavier Duran. Zaproponowany model opiera się na rozróżnieniu zdolności i możliwości, jakie charakterystyczne są dla szkół wyższych. Mają one bowiem możliwości w dwóch podstawowych aspektach: związanych z wiedzą oraz związanych z infrastrukturą fizyczną. Wykorzystując je, prowadzą działania w trzech obszarach: kształcenia, prowadzenia badań i komunikowania rezultatów swojej pracy. Wszystkie te trzy aktywności powinny być traktowane jako trzecia misja wówczas, kiedy angażują społeczności pozaakademickie i są do nich skierowane [Molas-Gallart i in., 2002: 6].

Należy dodać, że cytowani autorzy zwracają również uwagę, iż występują znaczące różnice pomiędzy szkołami wyższymi i dyscyplinami naukowymi, w jakich oddziałują one na społeczeństwo i gospodarkę. Ta różnorodność sprawia, że trudno jest rozwijać uniwersalny model do pomiaru trzeciej misji. W ramach omawianej propozycji konceptualnej badacze proponują, aby pomiar aktywności z zakresu „trzeciej misji” obejmował między innymi:

- wskaźniki związane z komercjalizacją technologii (np. liczba wniosków patentowych, liczba uzyskanych patentów, przychody z praw autorskich);
- wskaźniki związane z aktywnościami w zakresie przedsiębiorczości (np. liczba firm *spin off*);
- wskaźniki związane z pracą doradczą (np. liczba zaproszeń na spotkania ciał doradczych poza akademickich organizacjach);
- wskaźniki związane z komercjalizacją i wykorzystaniem infrastruktury uniwersytetu (liczba wydarzeń organizowanych przez uniwersytet dla pożytku publicznego, przychody uzyskiwane z wynajmu pomieszczeń uniwersyteckich, np. sal konferencyjnych);
- wskaźniki związane z kontraktami na badania z klientami pozaakademickimi (np. wartość kontraktów badawczych, liczba kontraktów badawczych podpisanych z organizacjami pozaakademickimi) [Molas-Gallart i in., 2002: 49–51].

Można również spotkać podejścia bardzo wąskie, utożsamiające „trzecią misję” wyłącznie z komercjalizacją badań naukowych. Są one charakterystyczne dla badaczy związanych z uczelniami technicznymi [George, Jain, Maltrich, 2005].

Aktywność badawcza szkół wyższych. Analiza przychodów z działalności badawczej szkół wyższych w latach 2006–2013

Działalność badawczo-rozwojowa – w świetle Ustawy z 30 kwietnia 2010 roku o zasadach finansowania nauki – to działalność twórcza obejmująca badania naukowe lub prace rozwojowe, podejmowana w systematyczny sposób w celu zwiększenia zasobów wiedzy oraz wykorzystania zasobów wiedzy do nowych zastosowań [Dz.U. Nr 96 poz. 615, t.j., art. 2 ust. 6]. Definicja ta, wskazując jako cel badań naukowych i rozwojowych **zwiększanie zasobów wiedzy i wykorzystanie ich do nowych zastosowań**, sytuuje szkoły wyższe jako kluczowe ogniwo w procesie postępu cywilizacyjnego współczesnych społeczeństw. Warto podkreślić, że podejście takie nawiązuje do zaproponowanego w 1994 roku przez Michaela Gibbonsa i współpracowników nowego trybu tworzenia wiedzy – tzw. mode 2, w którym wiedzę współtworzy się przy aktywnym udziale otoczenia uczelni [Gibbons i in., 1994].

Jak gwarantują Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [art.70] i ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* [art. 4 ust.1], uczelnie są autonomiczne we wszystkich obszarach swojej aktywności, w tym również w zakresie swojej gospodarki finansowej. Działalność uczelni publicznych jest finansowana z budżetu państwa z dotacji na zadania ustawowo określone, a także może być finansowana z przychodów własnych. Zgodnie z art. 100 ustawy uczelnie publiczne prowadzą samodzielną gospodarkę finansową na podstawie planu rzeczowo-finansowego, zatwierdzanego przez senat uczelni zgodnie z przepisami o finansach publicznych oraz o rachunkowości. Uczelnie zaś niepubliczne, które tworzone są ze środków własnych założyciela², prowadzą samodzielną gospodarkę finansową na podstawie planu rzeczowo-finansowego, zatwierdzanego przez organ kolegialny wskazany w statucie uczelni, zgodnie z przepisami o rachunkowości, a w zakresie gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu państwa również zgodnie z przepisami o finansach publicznych.

Uczelnie osiągają przychody z działalności operacyjnej (podstawowej i pozostałej) oraz przychody finansowe. Na przychody z podstawowej działalności operacyjnej składają się:

- przychody ogółem z działalności dydaktycznej;
- przychody ogółem z działalności badawczej;
- przychody ogółem z działalności gospodarczej wyodrębnionej;
- koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki.

Prezentowane w artykule dane dotyczące przychodów szkół wyższych w Polsce w zakresie działalności badawczej pochodzą ze sprawozdawczości Głównego Urzędu Statystycznego³. Zawierają wyniki z badań pełnych obejmujących wszystkie typy szkół wyższych w polskim systemie szkolnictwa wyższego za lata 2006–2013. Dla lepszego zobrazowania struktury przychodów operacyjnych szkół wyższych – a w ich ramach klasyfikacji przychodów z działalności badawczej, których będą dotyczyć prezentowane dalej dane – opracowano graficzne ich ujęcie w postaci tabeli 1.

² Założycielem jest osoba fizyczna lub osoba prawna niebędąca państwową albo samorządową osobą prawną.

³ Szkoły wyższe są objęte obowiązkiem sprawozdawczym w zakresie *Sprawozdania F-01/s o przychodach, kosztach i wyniku finansowym szkół wyższych*; składają je do 31 marca danego roku wg stanu na 31 grudnia roku poprzedniego. Używane pojęcia z zakresu finansów są zgodne z obowiązującymi w Polsce uregulowaniami prawnymi w zakresie zasad gospodarki finansowej uczelni.

Tabela 1

Przychody z działalności badawczej w strukturze przychodów z działalności operacyjnej szkół wyższych w Polsce

Przychody z podstawowej działalności operacyjnej		Pozostałe przychody	
Z działalności dydaktycznej ogółem		Ze sprzedaży towarów i usług	
Z działalności badawczej ogółem	Dotacje na finansowanie działalności statutowej		
	Środki na realizację projektów finansowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju		
	Środki na realizację projektów finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki		
	Środki na finansowanie współpracy naukowej z zagranicą		
	Sprzedaż pozostałych prac i usług badawczych i rozwojowych		Pozostałe przychody operacyjne
	Środki na realizację programów lub przedsięwzięć określanych przez ministra właściwego ds. nauki		
	Pozostałe		
Przychody ogółem z działalności gospodarczej wyodrębnionej			
Koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki			

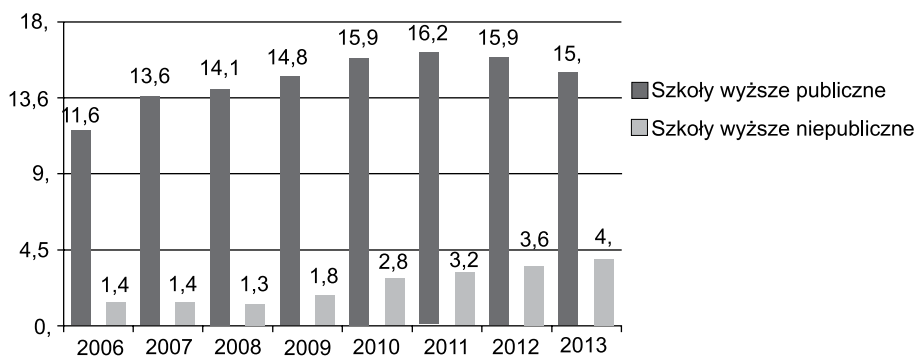
Źródło: opracowanie własne.

Specyfika struktury polskiego systemu szkolnictwa wyższego wyraża się między innymi we współfunkcjonowaniu znacznie mniejszej pod względem liczebności grupy szkół publicznych ze znacznie większą grupą uczelni niepublicznych. Uczelnie publiczne kształcą przeważającą część studentów⁴ w większej liczbie kierunków kształcenia wymagających dużych zasobów infrastrukturalnych (np. w obszarze nauk technicznych, medycznych). Uczelnie niepubliczne z kolei swoją ofertę edukacyjną grupują wokół kierunków ekonomicznych i administracyjnych, niewymagających dużych nakładów inwestycyjnych [Piotrowska-Piątek, 2014b: 45–46]. Uczelnie publiczne cechują się ponadto szerszym zakresem działalności w stosunku do szkół niepublicznych skoncentrowanych na działalności dydaktycznej i są znacznie bardziej zaangażowane w działalność badawczą i rozwojową. Z tego między innymi powodu występują istotne różnice w strukturze przychodów z działalności operacyjnej między szkołami publicznymi i niepublicznymi. W odniesieniu do obydwu typów szkół podstawową kategorią w zakresie przychodów operacyjnych są przychody z działalności dydaktycznej. O ile, na przykład w 2013 roku, udział ten w przypadku uczelni

⁴ Na przykład w 2012 r. odsetek ten wynosił 72,6%.

publicznych wynosił 77,5%, o tyle w przypadku uczelni niepublicznych wynosił 84,3% [GUS, 2014: 184].

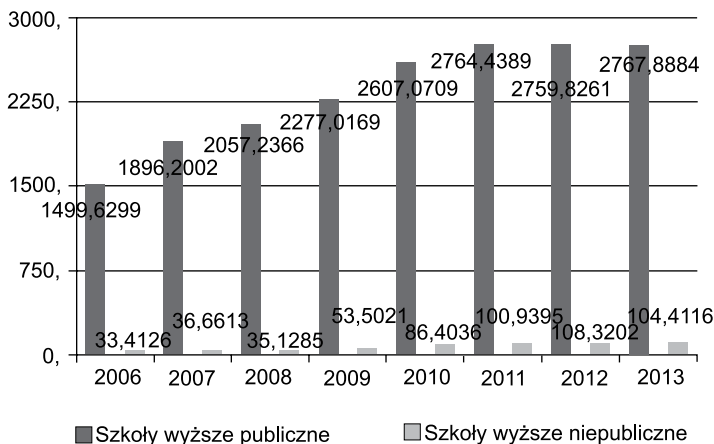
Przychody z działalności badawczej stanowią w strukturze przychodów operacyjnych drugą – po przychodach z działalności dydaktycznej – pod względem wielkości kategorię. Ich udział w strukturze przychodów z działalności operacyjnej w badanym okresie przedstawiono na wykresie 1. Jak łatwo zauważyć, obserwujemy wyraźną różnicę między typami szkół, co wynika z nieco innych zadań i możliwości szkół publicznych i niepublicznych, o czym była mowa wcześniej. To, co jednak jest najbardziej istotne i co należy podkreślić ze względu na cel niniejszego opracowania – udział ten w badanym okresie wzrósł zarówno w odniesieniu do szkół publicznych (wzrost o 3,4 p.p.), jak i niepublicznych (wzrost o 2,6 p.p.).

Wykres 1. Przychody z działalności badawczej w strukturze przychodów z działalności operacyjnej szkół wyższych w Polsce w latach 2006–2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, 2014; GUS, 2013; GUS, 2012; GUS, 2011; GUS, 2010; GUS, 2009; GUS, 2008; GUS, 2007.

Przychody z działalności badawczej przeanalizowano również w ujęciu wartościowym (wykres 2). W ciągu badanych ośmiu lat w odniesieniu do szkół publicznych wskaźnik dynamiki zmiany wartości przychodów ogółem wyniósł 184,57 (indeks jednopodstawowy, 2006 = 100), a w przypadku szkół niepublicznych – 324,19 (indeks jednopodstawowy, 2006 = 100). Odzwierciedla to zwiększającą się aktywność obydwu typów szkół w zakresie działalności badawczej. Wprawdzie w przypadku szkół publicznych w 2012 roku obserwujemy wyhamowanie tendencji wzrostowej (wskaźnik dynamiki łańcuchowej – 99,83), nie zmienia to jednak ogólnej tendencji w badanym okresie.

Wykres 2. Przychody z działalności badawczej szkół wyższych w Polsce w latach 2006–2013 (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, 2014; GUS, 2013; GUS, 2012; GUS, 2011; GUS, 2010; GUS, 2009; GUS, 2008; GUS, 2007.

Dla lepszego zobrazowania zmian w wartości przychodów z działalności badawczej w obydwu typach szkół w analizowanym szeregu czasowym obliczono wskaźniki dynamiki o stałej (2006 = 100) i zmiennej podstawie porównań (r/r). Najwyższą dodatnią dynamikę r/r obserwujemy w obydwu typach szkół w roku 2010 w porównaniu z rokiem 2009. Jak zasygnalizowano wcześniej, w 2012 roku obserwujemy wyhamowanie dynamiki wzrostu wartości analizowanej kategorii przychodów, szczególnie w odniesieniu do szkół publicznych (tabela 3).

Tabela 3

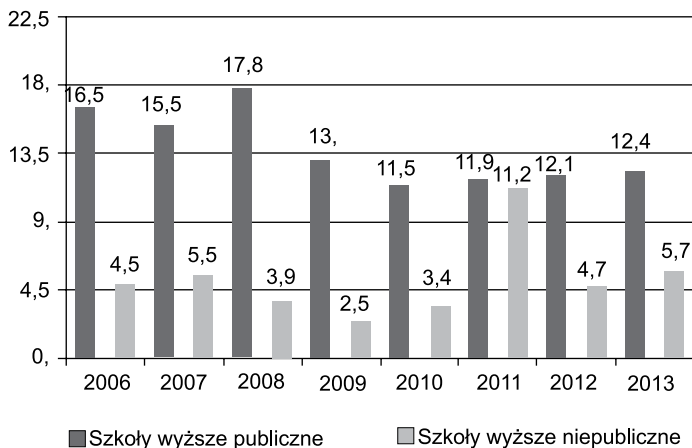
Wskaźniki dynamiki zmian przychodów z działalności badawczej szkół wyższych w Polsce w latach 2007–2013

Okres analizy	Szkoły wyższe publiczne		Szkoły wyższe niepubliczne	
	Indeks jedno- podstawowy (2006 = 100)	Indeks łańcuchowy (rok poprzedni = 100)	Indeks jedno- podstawowy (2006 = 100)	Indeks łańcuchowy (rok poprzedni = 100)
2007	126,44	126,44	109,72	109,72
2008	137,18	108,49	105,13	95,82
2009	151,84	110,68	160,12	152,30
2010	173,85	114,49	258,59	161,49
2011	184,34	106,04	302,10	116,82
2012	184,03	99,83	312,49	103,44
2013	184,57	100,29	324,19	103,74

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych przedstawionych na wykresie 2.

W związku z tym, że w polskim systemie szkolnictwa wyższego występuje zróżnicowanie liczebności między grupami szkół publicznych i niepublicznych, przeanalizowano również przychody z działalności badawczej w przeliczeniu na jedną szkołę. Pomimo tego, że grupa uczelni niepublicznych jest znacznie bardziej liczebna, to nadal widoczna jest głęboka różnica w generowanych średnich przychodach z działalności badawczej między typami szkół.

Szczególnie istotną kategorią przychodów z działalności badawczej, ze względu na cel niniejszego opracowania, są przychody ze sprzedaży pozostałych prac oraz usług badawczych i rozwojowych. Obejmują one przychody uzyskane z przedmiotowej sprzedaży na podstawie umów zawartych z krajowymi i zagranicznymi podmiotami gospodarczymi, osobami fizycznymi lub innymi jednostkami. Jak widać na wykresie 3, udział tych przychodów w strukturze przychodów z działalności badawczej podlegał w badanym okresie zmianom zarówno w grupie uczelni publicznych, jak i niepublicznych. Z tego powodu zmiany tej kategorii przychodów przeanalizowano również w ujęciu wartościowym. Wskaźnik dynamiki jednopodstawowy w 2012 roku (2006 = 100) wyniósł w przypadku uczelni publicznych 135,52, a w przypadku uczelni niepublicznych – 297,81. Wskazuje to na dużą aktywizację uczelni, szczególnie niepublicznych, w zakresie analizowanej kategorii (wskaźnik dynamiki r/r w 2013 r. dla szkół niepublicznych wyniósł 126,11).

Wykres 3. Sprzedaż pozostałych prac i usług badawczych i rozwojowych w strukturze przychodów z działalności badawczej szkół wyższych w Polsce w latach 2006–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, 2014; GUS, 2013; GUS, 2012; GUS, 2011; GUS, 2010; GUS, 2009; GUS, 2008; GUS, 2007.

Podsumowanie

Współczesne publikacje wskazują wyraźnie na coraz większą rolę badań i prac rozwojowych w zapewnieniu stabilnego rozwoju gospodarczego. W dobie społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy – bez nowych odkryć i wynalazków oraz ich późniejszego wdrażania do produkcji żaden kraj nie może stać się liczącą siłą ekonomiczną czy polityczną [Centrum Badań nad Szkolnictwem Wyższym Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012: 34]. Szkoły wyższe przez swoją działalność badawczo-rozwojową stanowią kluczowe, a zarazem niezbędne, ogniwo w procesie postępu cywilizacyjnego współczesnych społeczeństw.

W literaturze przedmiotu przeważają raczej głosy mówiące o słabości kondycji polskiej nauki, o niskiej aktywności badawczej szkół, o braku dostatecznych powiązań systemu szkolnictwa wyższego z przemysłem w Polsce.

Aktywności szkół wyższych związane z tworzeniem, wykorzystaniem i stosowaniem wiedzy i innych możliwości poza środowiskiem akademickim często określa się terminem „trzecia misja” [por. Molas-Gallart, Castro-Martinez, 2007: 2]. Jej realizacja wymaga urzeczywistnienia idei „uczelni bez ścian” – organizacji otwartej na otoczenie i swoich interesariuszy: o wyraźniej tożsamości instytucjonalnej, elastycznych strukturach organizacyjnych, kompetentnych pracownikach, dużej aktywności na polu badawczo-rozwojowym.

W zaprezentowanej w niniejszym artykule analizie przychodów szkół wyższych z działalności badawczej wykorzystano dane Głównego Urzędu Statystycznego. Dane te, ze względu na to, że pochodzą z badań pełnych i prowadzone są cyklicznie, umożliwiają rzetelne porównanie badanej kategorii w czasie, a także dokonanie takiego samego porównania poszczególnych typów szkół wyższych. W ich świetle rysuje się obraz zwiększającej się aktywności szkół wyższych w badanym obszarze, szczególnie w odniesieniu do kategorii „sprzedaż pozostałych prac i usług badawczych”, co trzeba odczytać jako zwiastun pozytywnych tendencji. Należy jednak pamiętać, że to obraz na dużym poziomie agregacji danych. Z uwagi na dużą liczebność szkół w obrębie polskiego systemu szkolnictwa wyższego, zróżnicowane możliwości finansowe, kompetencyjne, infrastrukturalne oraz zróżnicowane aspiracje (strategie zarządcze), tej zwiększającej się ogólnej aktywizacji nie możemy przypisać wszystkim uczelniom. Na poparcie tego stwierdzenia można przytoczyć następujący fakt – w 2012 roku działało w Polsce około 80–100 centrów transferu technologii (CTT), z czego 35 przy uczelniach. Według przedstawiciela Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego trzy z nich realizowały wówczas trzy czwarte całej działalności: CTT działające przy Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechnice Wrocławskiej i Uniwersytecie Jagiellońskim [Guliński, 2013]. Należy również dodać, że ze względu na ograniczone ramy rozpiętości tekstowej opracowania w zaprezentowanej analizie nie wyczerpano wszystkich aspektów badanego problemu.

Bibliografia

- Cabańska J., Sielicka M. (2013), *Możliwości rozwoju przedsiębiorczości akademickiej na studiach trzeciego stopnia na przykładzie Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu* [w:] D. Burawski (red.), *Uniwersytet trzeciej generacji. Stan i perspektywy rozwoju*, Europejskie Centrum Wspierania Przedsiębiorczości, Poznań.
- Centrum Badań nad Szkolnictwem Wyższym Uniwersytetu Jagiellońskiego (2012), *Wpływ sektora szkolnictwa wyższego na Produkt Krajowy Brutto*, http://www.ncbir.pl/gfx/ncbir/userfiles/_public/fundusze_europejskie/infrastruktura_i_srodowisko/ewaluacja/wplyw_szkolnictwa_wyzszego_na_pkb_040712_1.pdf [dostęp: 12.05.2015].
- Clark B.R. (1998), *Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation*, Pergamon Press, New York.
- Ernst&Young Business Advisory, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (2009), *Diagnoza stanu szkolnictwa wyższego w Polsce*, http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/fa5b19e372e1bed45db817b8380c8468.pdf [dostęp: 20.04.2015].
- George G., Jain S., Maltarich M.A. (2005), *Academics or Entrepreneurs? Entrepreneurial Identity and Invention Disclosure Behavior of University Scientists*, <http://ssrn.com/abstract=799277> [dostęp: 13.03.2015].
- Gibbons M., Limoges C., Nowotny H., Schwartzman S., Scot P., Trow M. (1994), *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*, Sage Publications, Inc.
- Guliński J. (2013), *Naszym celem jest innowacyjna gospodarka*, rozmowa przeprowadzona przez P. Kieracińskiego, „Forum Akademickie”, nr 6.
- GUS (2007), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2006 r.*, Warszawa.
- GUS (2008), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2007 r.*, Warszawa.
- GUS (2009), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2008 r.*, Warszawa.
- GUS (2010), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2009 r.*, Warszawa.
- GUS (2011), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2010 r.*, Warszawa.
- GUS (2012), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2011 r.*, Warszawa.
- GUS (2013), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2012 r.*, Warszawa.
- GUS (2014), *Szkoły wyższe i ich finanse w 2013 r.*, Warszawa. Koźuch B., Przygodzka R. (2011), *Zmiany zachowań organizacyjnych pod wpływem oczekiwań interesariuszy uczelni akademickich* [w:] T. Wawak (red.), *Wyzwania zarządzania jakością w szkołach wyższych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Leja K. (2013), *Zarządzanie uczelniami. Koncepcje i współczesne wyzwania*, Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Leydesdorff L., Etzkowitz H. (1996), *Emergence of a Triple Helix of University-Industry-Government Relations*, „Science and Public Policy”, vol. 23, ss. 5.
- Molas-Gallart J., Castro-Martinez E. (2007), *Ambiguity and Conflict in the Development of „Third Mission” indicators*, „Research Evaluation”, 16 (4), http://digital.csic.es/bitstream/10261/10229/1/AC118_1_Lovaina%20Molas.pdf [dostęp: 20.07.2015].
- Molas-Gallart J., Salter A., Patel P., Scott A., Duran X. (2002), *Measuring Third Stream Activities: Final Report to the Russell Group of Universities*, SPRU, University of Sussex.

- Piotrowska-Piątek A. (2014a), *Relacje szkół wyższych z interesariuszami zewnętrznymi. Konwent jako organizacja pomostowa*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, nr 76.
- Piotrowska-Piątek A. (2014b), *Szkoły wyższe jako czynnik rozwoju regionalnego*, „Biuletyn Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, nr 28.
- Sanchez-Barrioluengo M. (2014), *Articulating the „three missions” in Spanish Universities*, „Research Policy”, vol. 43.
- Thieme J.K. (2009), *Szkolnictwo wyższe. Wyzwania XXI wieku. Polska, Europa, USA*, Difin, Warszawa.
- Wolszczak-Derlacz J., Parteka A., Kuczyński J. (2010), *Produktywność naukowa wyższych szkół publicznych w Polsce. Bibliometryczna analiza porównawcza*, Raport w ramach projektu Sprawne Państwo, Ernts&Young, Warszawa.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78 poz. 483).
- Ustawa z 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365, t.j.).
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. Nr 96 poz. 615, t.j.).

Bazy danych

- GUS, Bank Danych Lokalnych, http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks [dostęp: 30.06.2015].